

Fahrudin KURTOVIĆ

Gradovi - prijatelji Gračanice

Nekad davno neki insan Bošnja iskonsku istinu reče, drugi zapisa, treći u pjesmu "umetnu": "Nejma brata dok ne rodi majka". I uistinu, brata Bošnji samo majka rađa, a on takav kakav je, oduvijek, pa zauvijek, širom dušu svoju otvori za svakog insana kojeg dobro vodi - i sagradi mnoga iskrena, čvrsta i dugotrajna prijateljstva širom dunjaluka. U ovom fragmentarnom kazivanju govorimo o ponekom od tih prijateljstava, onako iz duše, po onoj staroj narodnoj - "dobra duša dobru dušu ište..." - govorimo o Gračanici, listajući puto-pisne skice o nekim gradovima njenim prijateljima.

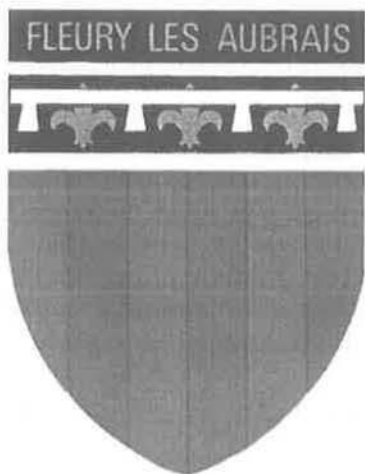
I kad gori, tu je Flori...

Prijateljstvo Gračanice sa francuskim gradom Fleury les Aubrais uspostavljeno je još prije 23 godine, zahvaljujući, prije svih, Gračanliji Dini Čoliću i generaciji tadašnjih gračaničkih rukometaša. Mnogo puta dolazili su rukometaši iz Francuske u

Gračanicu, mnogo puta najbolji gračanički rukometaši išli su u Francusku. Započeto prijateljstvo se njegovalo i širilo, pa čak rezultiralo i bosansko-francuskim brakovima. I u doba najžešće agresije na BiH prijatelji iz Francuske nakratko su ugostili ratnu rukometnu ekipu Gračanice. Nakon toga, "krenula" je značajna humanitarna pomoć narodu Gračanice i Bosne i Hercegovine - da preživi, da opstane. Poruke nade i ohrabrenja dolazile su iz Florija - i značajna pomoć - naravno. Puno ljudi u Francuskoj shvatalo je kakav se rat vodi u BiH. Zato su i pomagali, prikupljali i slali pomoć, širili istinu o tom ratu, organizovali bezbrojne proteste, istupe na radiju, televiziji, novinama. Neumorni Dino Čolić čak je išao kod generala Moriona da protestuje zbog tragedije Srebrenice... U parlamentu općine Flori postepeno je stvarana atmosfera da se potpiše povelja o bratimljenju sa Gračanicom. Dolaskom na čelo općine gospodina Pjera Buše a ta aktivnost je uspješno okončana.

Još u toku rata dolazio je taj gospodin u Gračanicu zajedno sa svojim velikim prijateljem Žoelom De Klarkom, kojeg za ovaj grad veže, nažalost, i jedan tragičan događaj (nekoliko godina prije rata u Gračanici je u saobraćajnoj nesreći smrtno stradao Žoelov otac). Dodoše u Gračanicu, zavolješe Gračanicu i zaljubiše se u gračaničke Arabeske.

Povelja o bratimljenju grada Gračanice i grada Fleury les Aubrais potpisana je 22. marta 1997. godine u velkoj dvorani grada Fleury. U ime općine Fleury svečanu povelju je potpisao Pjer Buše, predsjednik općine, u ime općine Gračanica, načelnik općine Muhamed Ibrahimović, a ispred Vlade TPK Hazim Vikalo, pred-

sjednik Vlade. Ovom svečanom činu prisustvovali su mnogobrojni gosti, među kojima i tadašnji ambasador BiH u Francuskoj Nikola Kovač, zatim predstavnici parlamenta Francuske i nekoliko francuskih kantona, te veliki broj gradonačelnika francuskih gradova. U znak sjećanja na ovaj svečani čin, u parku ispred općine Fleury zasaden je drvo prijateljstva, a na svakom od ulaza u Fleury postavljene oznake o bratimljenju ova dva grada. Tako je i formalno ovjeren početak još tješnje suradnje ove dvije općine, dva naroda. Ambasador Nikola Kovač tom prilikom je rekao: "To je čast, ali i velika obaveza, kako za Fleury tako i za Gračanicu. Ovo je bar zasada jedinstven slučaj da se na ovakav način vežu jedan francuski grad i jedan grad iz BiH."

Tokom boravka u Francuskoj delegacija Gračanice ostvarila je niz susreta sa privrednicima, vodećim političarima, kulturnim i javnim radnicima, a posjećeno je i nekoliko tvornica svjetskog renomea. Izdvojimo posjete koncernu Espo, odnosno njegovoj tvornici za proizvodnju cijevi visokog pritiska, koja je prisutna i na tržištu BiH, ali preko posrednika iz Slovenije i Hrvatske. U tvornici KCL, koja se bavi proizvodnjom kartonske ambalaže, najvećom ove vrste u Francuskoj, Gračanlije su vidjele vrhunsku tehnologiju. Tekstilni koncern Simon Perel, renomirani je proizvođač ženskog donjeg rublja, koji ima pogone u Maleziji, Koreji, Južnoj Americi, a zainteresiran je i za tržište BiH. Delegacija Gračanice posjetila je i jednu supermodernu tvornicu lijekova, čuvenog farmaceutskog koncerna Servier.

U svim susretima sa privrednicima, gradonačelnicima Orleansa i još nekih gradova stalno je naglašavano da saradnju sa Gračanicom treba nastavljati i produbljivati.

U sastavu delegacije općine Gračanica u Fleury-u je boravilo i dvadesetak učenika i pet nastavnika Prve osnovne škole, vokalni ansambl Arabeske i rok-skupina Boja noći. Oni su bili pravi ambasadori BiH u Francuskoj, naročito daci osnovci.

Flori je općina sa 60.000 stanovnika, ustvari živopisno predgrađe Orleansa sa 36.000 stanovnika, grad cvijeća i prelijepih ulica, grad vozova i dobro očuvanih francuskih dvoraca...Ima osam osnovnih i 4 srednje škole koje pohađa preko 15.000 učenika. Imamo mnoštvo otvorenih i zatvorenih terena za sve vrste sportova: četiri bazena, 3 dvorane, veliki sportski centar univerzalne namjene, ima sedam sportskih kompleksa sa velikim brojem teniskih igrališta, ima nekoliko nogometnih stadiona....Flori je grad urednosti i čistoće, organizator je takmičenja za najčišću ulicu, dvorište, kvart, posjed... Ima razvijenu tekstilnu i farmaceutsku industriju, ali i proizvodnju cvijeća i hortikulture, vezuje se za veliki grad Orlean.

A za grad Orlean vezuje se spase-nje Francuske.

U Orleanu je katedrala St Kroiks, nekad petobrodna romanička građevina, građena krajem X i početkom XI stoljeća. Razorena je 1567. godine u ratovima sa Huguenotima. U XVII stoljeću na istom mjestu sagrađena je nova katedrala sa retardiranim oblicima kasne gotike, dok joj je pročelje dovršeno u XVIII stoljeću. U Orleanu je i stara gradska vijećnica sagrađena 1530. godine, a proširena u XIX stoljeću, najstarija u Francuskoj, u kojoj se i danas odvijaju različite protokolarne aktivnosti i gala-vjenčanja. Biti u Orleanu, a ne posjetiti trg i spomenik Djevice Orleanske je kao da i niste bili u Orleanu. Za ovu

sedamnaestogodišnju seljanku, koja je živjela od 1412-1431. godine, tvrde da je spasiteljica Francuske. U ratu sa Englezima ova djevojka staje na čelo demoralizirane francuske vojske i kod Orleana pobjeđuje Engleze, te tako spašava Francusku. Englezi je kasnije hvataju i spaljuju kao vješticu. Čuvena Žandarka predmet je obrade mnogih književnih djela... Otrlean je velika knjiga koju nije moguće pročitati...

Kazivanje o Floriju završavamo konstatacijom: kompletna ceremonija potpisivanja povelje o bratimljenju ponovljena je 25. maja 1997. godine u Gračanici. Saradnja između dva grada se proširuje, prijateljstvo oplemenjuje...

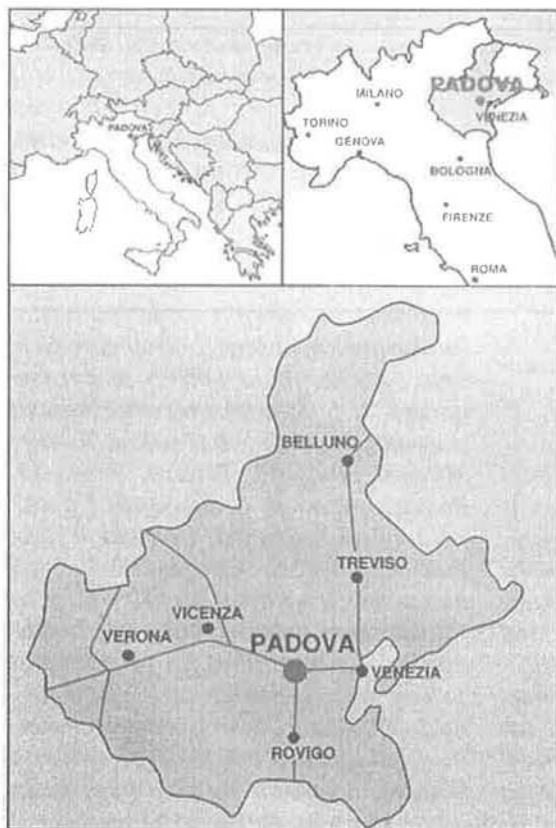
Od svih gradova najljepša je Padova

Među velikim prijateljstvima naroda općine Gračanica posebno mjesto zauzima prijateljstvo sa provincijom i gradom Padova - Italija.

Šta je uputilo velikog humanistu i insana - Lučiju Zanarelu baš na Gračanicu - providenje ili otvorena duša gračanička ili nešto treće, ko zna...

Jedno je sigurno: golgota kroz koju je prolazio narod bošnjački nije mogla ostaviti po strani ni Lučiju "gračaničku" ni mnoge Lučije po Italiji, a posebno u Padovi. Prvo su pomagali naše muhadžire po Italiji i Francuskoj, potom "navrljali" na Gračanicu i, u to pogano ratno vrijeme, dali i pomogli - više nego što su mogli. Iz tog prijateljskog grada u Gračanicu su stizale velike količine hrane, sjemena, odjeće, obuće, školskog pribora, učila, nekoliko autobusa, ogromne količine lijekova i opreme za ambulante i Dom zdravlja, oprema za vodovode. Stalno se širio krug ljudi po Italiji koji su pronalazili uvijek nove vidove pomoći i povezivanja. Uključili su se u sanacije škola, prvo u Lohinji, gdje su radili nezaboravni "Dječaci Padove", zatim u Škakovici, Doborovcima...

Puno ljudi iz Padove, posebno mladih, boravilo je tokom proteklih nekoliko godina u Gračanici i drugim naseljima ove općine. Specifični vidovi saradnje razvili su se preko zajedničke Humanitarne organizacije "Suncokret", koja djeluje kako na nivou općine, tako i u većini ovdašnjih seoskih sredina. Preko "Suncokreta" razvio se čitav pokret pod geslom "sve za Gračanicu" ne samo u Padovi, već i u drugim gradovima sjeverne Italije. Cilj je da se svako naselje (mjesna zajednica) na gračaničkoj općini poveže sa jednom općinom u Provinciji Padova. Primjerom povezivanja Miričine i općine Kadonege krenula su i druga sela, osnovne i srednje škole, preduzeća, Dom zdravlja.....

Najviši predstavnici općine Gračanioca i Tuzlansko-podrinjskog kantona više puta su boravili u Padovi, visoke delegacije grada i provincije Padova dolazili su u Gračanicu. Ostvarena su čvrsta prijateljstva, prijateljstva iz rata prerastaju u više oblike saradnje u miru, na obnovi i izgradnji Bosne i Hercegovine, povezivanju privrede, u oblasti kulture, sporta...

O ovom velikom prijateljskom gradu moglo bi se govoriti nadugo i naširoko, mi u našu "teku" bilježimo "nakratko", tek za običnu dopisnicu i nešto malo više: *Padova, antički patavium, glavni grad istoimene pokrajine u sjevernoj Italiji. Leži u padskoj niziji na rijeci Bakhiglione. Padska niz-*

ina zahvata sliv rijeke Pada, obuhvata 46.000 km². Na sjeveru je ograničena Alpama, na jugu Apeninima, na istoku Jadranskim morem. Obuhvata i 270 kilometra obale, pretežno lagunarne.

Počeci Padove sežu u davno predrimsko doba. U doba Rima doživljava znatan razvoj. Grad su u petom stoljeću razorili zapadni Goti i Huni, a u šestom stoljeću istočni Goti. Ponovno se podiže u vrijeme Langobarda. U 12. stoljeću postaje slobodan grad. U prvoj polovini 13. stoljeća Padovom vlada vođa italijanskih gibelina Ezlino da Romano, a u drugoj polovini istog stoljeća padovanska komuna vodi borbe sa veronskim Skaligerima za svoju slobodu.

Godine 1318. vlast, odnosno sinjoriju, u Padovi je prigrabila obitelj Karara, koja vlada do 1405. godine, kada grad zauzimaju Mleci. Period vladavine obitelji Karara je period najjačeg političkog, ekonomskog i kulturnog uspona Padove, kojoj od polovine 13. stoljeća daje biljeg kult lokalnog sveca zaštitnika Antuna Padovanskog. Padova je zajedno sa Mlecima 1797. godine pripala Austriji, poslije toga Napoleonovoj kraljevini Italiji, 1814. godine opet Austriji, a 1866. ujedinjenoj kraljevini Italiji.

Padova je poznata kao stari univerzitetski centar. Univerzitet u Padovi pored univerziteta u Bolonji, Parizu, Oksfordu i Kembridžu, spada među najstarije univerzitete u Europi. Osnovan je 1222. godine. Na njemu je u vremenu od 1592. do 1610. godine predavao Galileo Galilej, koji je držao katedre matematike i astronomije, kada su i postavljeni temelji moderne astronomije. I do dana današnjeg zadržana je tradicija da diplomci ovog univerziteta po prijemu diplome moraju nekoliko sati samo u donjem rublju i sa diplomom u rukama šetati ulicama Padove, bez obzira na vremenske prilike. Ovo se odnosi i na muškarce i na djevojke. U vrijeme kada smo mi boravili u Padovi, izgleda da niko nije diplomirao.

U Padovi je i veliki broj srednjovjekovnih crkava i palača. Romaničko-gotička bazilika Svetog Antuna građena od 1223. pa do 1307. godine, ukrašena radovima velikog majstora Donatela. Ispred ove bazilike je i čuvena Donatelova konjička statua Gatamelate. Pomenimo još palaču Regione građenu od 12. do 14. stoljeća, zatim kapelu Skrovegni, oslikanu freskama Đota, kapelu Ovetari sa freskama Mantenije, tipičnog i naj-

poznatijeg predstavnika čuvene padovanske slikarske škole. Ova katedrala je razorena bombardovanjem u II svjetskom ratu. Univerzitetska knjižnica osnovana 1629. godine, najstarija je te vrste u Italiji, gradski muzej ponosi se fantastičnom kolekcijom umjetnina.

Zbog guste mreže rijeka i razgranatog sistema umjetnih kanala za navodnjavanje, poljoprivreda je vrlo razvijena, a velika je i naseľljenost. U ovoj pokrajini smješteni su najvažniji gradovi Italije kao Torino, Milano, Bolonja, Ferrara, Venecija. Padska nizija je industrijski i poljoprivredno najvažnija oblast Italije. Padova je važna cestovna i željeznička raskršnica, kanal Brenta veže je sa Jadranskim morem. Važan je industrijski centar poznat po proizvodnji šećera, umjetne svile, strojeva u preko 70.000 firmi. Skoro cjelokupna industrijska proizvodnja organizovana je u industrijskoj zoni za koju kažu da predstavlja ekonomska pluća grada. Zastupljene su sve vrste industrije, mada dominiraju metalna industrija sa 49,2% i industrija tekstila i obuće sa 23,5%. Struktura uposlenih je: 54% u sektoru usluga, 39% u industrijskoj proizvodnji i 7% u poljoprivredi. Privreda Padove je apsolutno okrenuta prema inozemstvu, izvoz ima prevagu nad uvozom. Najviše izvoze u zemlje Evropske zajednice i to 55,3%, a značajno su prisutni i na tržištima Amerike, Afrike i Azije. Najviše izvoze proizvode metalne industrije, slijedi izvoz odjevnih predmeta i obuće, te proizvoda hemijske i prehrambene industrije. Poljoprivredna proizvodnja, za koju postoje odlični uslovi, najrazvijenija je baš u ovom dijelu Italije. Finansijske institucije su dobro organizovane tako da je Padova jedan od

centara kapitala i kreditnih institucija. Značajni efekti postižu se i u oblasti turizma i trgovine...

Sve u svemu, dokazani prijatelj Gračanice, grad gradova - to je Padova...

Nije Formi, forme radi...

Nekih stotinjak kilometara južno od Rima i desetak kilometara od obale Sredozemnog mora nalazi se još jedan grad-prijatelj Gračanice. Veze su i u ovom slučaju uspostavljene "pomoću" sporta i sportskih radnika, a kasnije... ko zna... Počelo je polovinom juna 1978. godine na jednom prestižnom rukometnom turniru u susjednom Fondiju - na kojem su rukometaši "Gračanice" osvjetlali obraz Gračanice. "Vezni igrač" bio je Jasmin Mrkonja, trener Gračanlija, koji se nekada proslavio u tamošnjoj rukometnoj ekipi... Potom su razmijenjene posjete najviših predstavnika vlasti Formija i Gračanice, dogovori o pomoći, prijateljstvu i daljoj saradnji. Slijedi prvi odlazak grupe učenika i njihov duži boravak u

Formiju, potom izložba gračaničkog maestra Nijaza Omerovića u tamošnjoj galeriji Sfinga, razmjena privrednih delegacija... Uskoro će, kažu, i bratimljenje, pomoć Domu zdravlja, pomoć pri izgradnji fiskulturne dvorane. Nekolicina muhadžira iz Bosne i Hercegovine o gradu Formiju i svojim domaćinima imaju samno riječi hvala, a mi bilježimo samo nekoliko podataka iz njegove prebogate biografije:

Grad Formi je smješten na jugu Italije, na obali Sredozemnog mora. To je lučki grad, u čijem je zaleđu najjača proizvodnja južnog voća i povrća u Italiji. Tu je i najveća berza ovih proizvoda. Ima razvijenu prehrambenu industriju, pomorstvo i trgovinu.

Grad je u Drugom svjetskom ratu razoren u savezničkim bombardovanjima, jer je baš tu počelo savezničko iskrcavanje i invazija Italije. Kasnije je dugo vremena bio važna baza američkih marinaca. Grad je prepun starina i historijskih spomenika još iz doba Rimskog carstva. U njegovom današnjem predgrađu sahranjen je

Marko Tulije, nama poznatiji kao Ciceron, najveći rimski govornik, filozof i političar.

Marko Tulije Ciceron, rođen 106. godine p.n.e. u Aripinumu, poginuo na obali Sredozemnog mora u gradu Formiju 46. godine p.n.e. Osuđivan na izgonstva i više puta pomilovan, intelektualac, koji je vršio visoke državne službe, nastupao kao branilac u civilnim procesima i kao konzul otkrio 63. godine p.n.e. Katilininu urotu, koju je savladao sa svoja četiri antikatalinska govora. Godine 58. p.n.e. prognan iz političkih razloga, ali se poslije šest mjeseci vratio. Iz toga doba je i stara latinska izreka "Cicero pro domo sua" ili Ciceron za svoju kuću - govoriti u svoju korist, za sebe. Nakon povratka iz progonstva Ciceron je 57. godine održao govor "De domo sua ad pontificijes" u kojem traži da mu se vrati kuća, koja je porušena, a na njenom mjesti sazidan hram.

U sukobu između Pompeja i Cezara pristaje uz Pompeja, ali bez dovoljno odlučnosti. Poslije Cezarove pobjede kod Farsala priklonio se pobjedniku, i pomilovan vratio se u Rim, gdje se bavio filozofijom. Poslije Cezarovog ubistva, koje odobrava, oštro napada Marka Antonija. Poginuo je kao žrtva Proskripcija, njegovo ubistvo "naručio je" Marko Antonije. Velika je njegova kulturno-historijska zasluga za prenošenje i popularizaciju grčkih ideja na latinskom tlu. Njegov književni rad obuhvata govore (sudbene i političke), rečorička i filozofska djela i pisma. Od preko 100 govora sačuvano je 58. Saču-

vana su i 774 Ciceronova pisma. Njegov jezik se smatra uzorom klasične rimske proze. Grad Formio, čije ime na grčkom znači mjesto sa koga se polazi u nova istraživanja posljednje je stanište i Ciceronove kćerke koja je sahranjena na uzvišenju, 400 m od grobnice svoga oca.

Ovu priču završavamo jednom ličnom impresijom. Posmatrajući malu grupicu Bošnjaka na Ciceronovom grobu i njihove zamišljene i pomalo odsutne poglede, a među njima je bilo i ljudi kojima je politika poprilično u krvi, nehotice, čovjek se vraća mislima u Bosnu. Koliko će se "potrošiti" bosanskih cicerona u objašnjavanju istine i traženju pravde za njenu unesrećenu djecu, ratom razasutu svuda po svijetu...

Srećom, prijatelja je sve više i više...

